

Verschaeve en de Vlaamse meisjesbeweging/Verschaeviana. Colloquiumnummer. Jaarboek 1983. Ruddervoordestraat 40, 8210 Zedelgem, 174 p., 300 fr.

Dit nummer van *Verschaeviana*, een verslag over het in mei 1982 te Leuven gehouden Colloquium, bevat een aantal uitvoerige en originele bijdragen, die baanbrekend werk betekenen voor de nog nauwelijks begonnen bestudering van de beweging tussen 1909 en 1940. Voor de publikatie werden deze blijkbaar nog aangevuld en bijgewerkt, zodat de zeer instructieve en verhelderende uiteenzettingen van R. Vanlandschoot over de geschiedenis tussen 1909 en 1914 en van M. Boey over de evolutie van 1919 tot 1930 zijn uitgegroeid tot ca. 110 blzn. samen. We krijgen nl. ook een aantal bijlagen die een stimulans voor verder onderzoek betekenen: een alfabetisch geordende lijst van plaatsnamen met meisjesbonden en vindplaatsen in het tijdschrift *Gudrun* (1919-1940), een technische analyse van datzelfde tijdschrift en een chronologisch opgestelde literatuurlijst over vrouwenbeweging, emancipatie en feminisme die nog diensten kan bewijzen.

De derde uiteenzetting van Maria Renard-De Leebeek, zelf een oudgediende van de beweging en een verdienstelijke publiciste, over haar ontstaan en ontwikkelingsgeschiedenis, is bondiger en synthetischer van aard en bevat, op verstandige, gevatte en geestige toon, heel wat opmerkelijks over de geestelijke en culturele achtergrond van de meisjesbonden in de jaren dertig. In haar formulering doet de beweging minder verouderd en wereldvreemd aan en maakt ze veel van het thans toch wel voorbijgevoormde en ideeëngoede, van de stijl en het taalgebruik ook voor de moderne lezer aanvaardbaar. Twee staaltjes: „De Vlaamse Meisjesbeweging /.../ was in hoofdzaak een streng katholieke beweging. Een bepaalde kerkelijke visie op de vrouw, die daarom nog geen authentiek christelijke visie is, vinden we terug in de ideologie en de standpunten van de beweging. De vrouw is in die visie de ziel, het hart, de trouwe, de opofferende. Haar roeping is het moederschap of een dienende taak in de kerk of de samenleving. Dit beeld van de vrouw vinden we terug in alle grote toespraken die tot de Vlaamse

meisjes worden gericht. Iedere keer als wordt toegegeven, bijv. door Dosfel, Stracke, Callewaert, Salsmans, Verschaeve, dat de Vlaamse beweging de vrouw niet langer kan missen, dan volgt daarop onmiddellijk dat het om een specifieke reden is : ze moet haar duidelijk omschreven vrouwelijke taak vervullen. (Schijnbaar weten de mannelijke geestelijken in Vlaanderen dat altijd het best)''. Einde citaat. Of nog : ,, Vorming en zelfvorming hielpen van hun kant mee om haar gezichtsveld te verruimen. En al werd ze zorgvuldig weggehouden van straatmanifestaties of van te duidelijke politieke stellingnamen, toch zien we regelmatig dat bepaalde kringen zich niet veel aan die richtlijnen gelegen laten, dat ze zoals tijdens de akties voor amnestie, moedig kleur bekennen en zich wagen in het gedrang. Maar de nadruk lag sterk op het vrouwelijke in de toen gangbare betekenis van het woord. En deze betekenis was beperkend al kwam ze dan als idealiserend over. Men kan de vrouw zo hoog op een troon zetten dat ze onschadelijk wordt ''.

Bepaald een vondst is de stofwikkkel, waarop een oude foto uit 1921 voorkomt : een bijeenkomst van de Landsbond te Hasselt, een betrekkelijk grote groep ,, juffrouwen en dames'', van de stad en het platteland (uit pensionaten ?), in feestelijk wit of in somber zwart, soms zonder maar meestal met hoed, de toenmalige hope des vaderlands, waar men tegelijk vertederd en verwonderd naar kijkt ! Jammer dat hier geen ernstige poging tot identificatie werd gewaagd. Alleen twee sterk geprofileerde persoonlijkheden, Maria Brughmans en Angela Dosfel-Tijsmans, worden bij name genoemd. Daar-tussen ontdekt men Julia Putman, de spreekster.

Een tweede vondst is een citaat uit een brief van 1913 van Verschaeve aan de toenmalige leidster Gabriëlle Van Caeneghem (1887-1958) : ,, Dat 'de studeerende meisjes van Vlaanderen' hare plaats in de Vlaamsche Beweging innemen is een feit waarom ik het Magnificat zingen zou. Dat ik uitterharte daarvoor gebeden heb, het is waar ; niets gaat in belang dit feest te boven, en de Gentsche Hoogeschool kunnen we missen, indien wij de vrouwen krijgen, want krijgt Vlaanderen zijn vrouwen dan krijgt het zijn Hoogeschool en alles''. Een lyrische formulering die uitstekend de sfeer en de hoop van deze incubatieperiode weergeeft !

Na een inleidend woord van Dom Dekkers, die terecht oproept tot kritisch onderzoek en geschiedschrijving van deze voorbije periode met toch belangrijke ideeën, idealen en waarden, krijgt men aldus een beeld van een moei-zaam zich ontvoogdende en ontwikkelende vrouwelijke jeugd, gerecruteerd in befaamde middelbare en normaalscholen als Antwerpen, Turnhout, Kortrijk en Tielt, én in de Katholieke Hogeschool voor Vrouwen te Antwerpen, toen de verzuchtingen naar universitair onderwijs ook aan katholieke zijde niet meer te stuiten waren. Dat daarnaast heel wat meisjes uit rebellie tot een Vlaamse en volkse overtuiging kwamen in de (tot 1940-50 toe) nog steeds verfranste overige scholen en pensionaten, spreekt vanzelf. Het was derhalve een elitaire groep, zeer zeker, want financieel in staat de kosten van

deze scholen te dragen en derhalve uit een gedegen burgerlijk milieu afkomstig. Tegelijk dacht men echter sociaal : na de zelfvorming probeerde men in vergaderingen, land- en studiedagen en in tijdschriften de kennis van onze eigen geschiedenis, kunst en Vlaamse strijd en de beheersing van een beschaafde en correcte taal — allemaal facetten die er in het schoolse onderwijs bij inschoten — te verspreiden. Met de miskennis, de vervolging, de verbrokkeling en de verscheurdheid die dit alles voor niet in het maatschappelijk gareel en een door de kerk beheerste structuur lopenden meebracht, vooral toen men na 1918 voorzichtig en vanaf 1926 beslist meer de nadruk ging leggen op de Vlaamse-nationale dan op de katholieke component. Dit gebeurde vooral in West-Vlaanderen en onder impuls van *Gudrun* : het voorbeeld van het mannelijke A.K.V.S. en zijn botsing te Leuven zal hier niet vreemd aan zijn geweest, want de straffen en de wegzendingen kwamen op hetzelfde milieu en op dezelfde deelgroep neer. Naarmate men zich ook bij de meisjes minder volgzaam tegenover de kerkelijke hiërarchie toonde, slonk het ledenaantal en de bonden van enkele duizenden tot een paar honderd : van bijna een massabeweging tot een radicale harde kern. Dat daarnaast een officieel gepatoneerde meisjesbeweging werd opgericht, spreekt in het licht van wat met A.K.V.S. versus K.S.A. is geschied, vanzelf. Namen als Maria Belpaire, Zuster Maria-Jozefa, Philipinne Van de Putte, Louise van den Plas, Maria Baers, Paula van de Vijvere en Gabrielle Van Caeneghem zeggen veel voor de periode vóór 1914 ; daarna Julia Putman, Angela Dوسفel, Maria van den Heuvel-Brughmans, Maria Couteele-Cappuyns, Colomba Thiel en Martha Vandewalle. De grote afwezigheid is in deze ideologische context noodgedwongen Rosa de Guchtenaere, wellicht de grootste persoonlijkheid en de radicalste van allen, maar van het vrijzinnige kamp.

Mede door deze vrouwen werd het recht op onderwijs boven de toegestane lagere middelbare cyclus uit tot hoger middelbaar en universiteit geleidelijk veroverd. Ook het recht op ontwikkeling in de eigen taal, het recht op vorming, dat geleidelijk gemeengoed werd. Ook waar het doel nog lang niet zichzelf, de eigen ontplooiing, de eigen waarde, de uitbouw van de eigen persoonlijkheid en de zelfbevestiging betrof, maar wel uitsluitend dienst aan anderen : aan de echtgenoot, de kinderen, de familie, de gemeenschap en de kerk. Van veel emancipatiedrang of feminisme getuigen noch redevoeringen noch geschriften.

Al bij al bevat dit *Jaarboek* een zeer stimulerend en diepgaand onderzoek. Men kan met respect voor het hier gepresterde alleen maar benieuwd en geïnteresseerd uitkijken naar een volgend jaarboek, waarin ons door R. Vanlandschoot een verdere uitdieping van de periode 1909-1914 wordt beloofd. Wellicht kan ook de zo zedig verzwegen periode 1914-1918 en de periode na 1930, na 1940 vooral, hier aan bod komen ? De tijd dringt.

Ada DEPREZ